

GORAN MACENIĆ*, MIRJANA KONDOR-LANGER**, ANITA MAMIĆ***

Istraživanje kaznenog djela prijevare na području Policijske uprave krapinsko-zagorske¹

Sažetak

*U radu se analiziraju pojedina obilježja **kaznenih djela prijevare** počinjenih na području PU krapinsko-zagorske. Posebna pozornost posvećena je analizi, stanju i kretanju prijavljenih i razriješenih kaznenih djela prijevare, pojedinim obilježjima počinitelja i žrtava kaznenih djela prijevare, nastaloj materijalnoj šteti i pojedinim aspektima kaznenog progona počinitelja. Za istraživanje su rabljeni podaci godišnjih statističkih pregleda temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova, podaci iz internih evidencija Ministarstva unutarnjih poslova i oni koje je ustupila Izvještajna analitika Policijske uprave krapinsko-zagorske. Istraživanje kaznenih djela prijevare provedeno je na uzorku od 79 kaznenih djela prijevare počinjenih, prijavljenih te evidentiranih kaznenih djela prijevare na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini. S obzirom na prikazane rezultate istraživanja ovaj rad pridonosi boljem razumijevanju pojedinih obilježja kaznenih djela prijevare počinjenih na području PU krapinsko-zagorske, ali i ukazuje na potrebu dodatnog promišljanja oko osmišljavanja i planiranja preventivnih aktivnosti koje se poduzimaju s ciljem suzbijanja kaznenih djela prijevare.*

Ključne riječi: prijevare, PU krapinsko-zagorska, stanje i kretanje, prevencija.

* Goran Macenić, policijski službenik PP Zabok, PU krapinsko-zagorska, Hrvatska.

** dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, viši predavač, Visoka policijska škola u Zagrebu, Hrvatska.

*** Anita Mamić, Policijska akademija, Policijska škola „Josip Jović“ u Zagrebu, Hrvatska.

¹ Istraživanje je provedeno u okviru izrade završnog rada Gorana Macenića na stručnom studiju Kriminalistika na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu.

UVOD

U kapitalistički orijentiranom društvu pozornost svih sudionika na tržištu usmjerena je najčešće na stjecanje osobne koristi. Budući da je imovina oduvijek bila simbol moći i prestiža u društvu, velika želja za stjecanjem imovinske koristi ponekad dovede pojedince u iskušenje za protupravnim stjecanjem određenih vrsta imovinske koristi.

Gotovo svakodnevno na društvenim mrežama i u medijima mogu se pronaći vijesti o počinjenim prijevarama. Prijevare nisu novost u društvu, ali su se metode počinjenja u novije vrijeme prilično razvile u odnosu na prošla razdoblja. Tehnološki napredak, posebno masovno korištenje interneta, povećali su mogućnosti za počinjenje prijevare, stoga se sredstva počinjenja, okolnosti kao i način počinjenja prijevare, razlikuju od slučaja do slučaja. Uz tehnološki napredak, na razvoj prijevare, primjerice, utječe i porast tehnološke osviještenosti ljudi, urbanizacija stanovništva te sve izraženiji utjecaj milenijalaca na društvene promjene.

Održavanje etabliranog društvenog položaja ili želja za njegovim poboljšanjem samo su neki od motiva za počinjenje kaznenog djela prijevare. Motivi mogu biti različiti, a uglavnom ovise o stanju u gospodarstvu pa tako sklonost prijevarama raste u kriznim razdobljima budući da se krize negativno odražavaju na životni standard stanovništva, poslovanje poduzeća te gospodarstvo u cjelini. Kako god bilo, počinitelji činjenjem kaznenih djela prijevare stječu manju ili veću imovinsku korist.

Premda se konstantno ponavlja u različitim propisima iz područja javnog i privatnog prava, pojam imovine u hrvatskom pravu nije definiran. S obzirom na navedeno, pojam imovine u građanskopravnoj teoriji razlikuje se u gospodarskom, pravnom i knjigovodstvenom smislu, a predstavlja skupinu imovinskih prava koja su predstavljena jednim nositeljem (Klarić i Vedriš, 2008:94). Imovinsko pravo može se promatrati kao vrsta objektivnog i subjektivnog građanskog prava. Kao vrsta objektivnog građanskog prava, imovinsko pravo sinonim je za skup pravnih pravila kojima se uređuju imovinsko-pravni odnosi, a gledano sa subjektivnog stajališta riječ je o pravu čija se vrijednost može izraziti u novcu (Nikšić, 2012:1601-1602).

Stoga su u ovome radu prikazani rezultati istraživanja stanja i kretanja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela prijevare, pojedina obilježja počinitelja i žrtava, materijalna šteta te pojedini aspekti kaznenog progona počinitelja. Istraživanje je provedeno na uzorku od 79 kaznenih djela prijevare počinjenih i prijavljenih te evidentiranih na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini.

1. KAZNENO DJELO PRIJEVARE

Formalni izvori kaznenog prava postavljeni su na materijalnim izvorima koje čine društveni stavovi formirani na temelju društvenih odnosa u nekoj zajednici, kojima je izražena potreba da se određena društvena dobra trebaju zaštititi kaznenim pravom. Materijalni su izvori osnova za propisivanje društveno neželjenog ponašanja kao kaznenog djela kažnjivog određenom vrstom i mjerom kaznene sankcije (Milivojević, 2013:18).

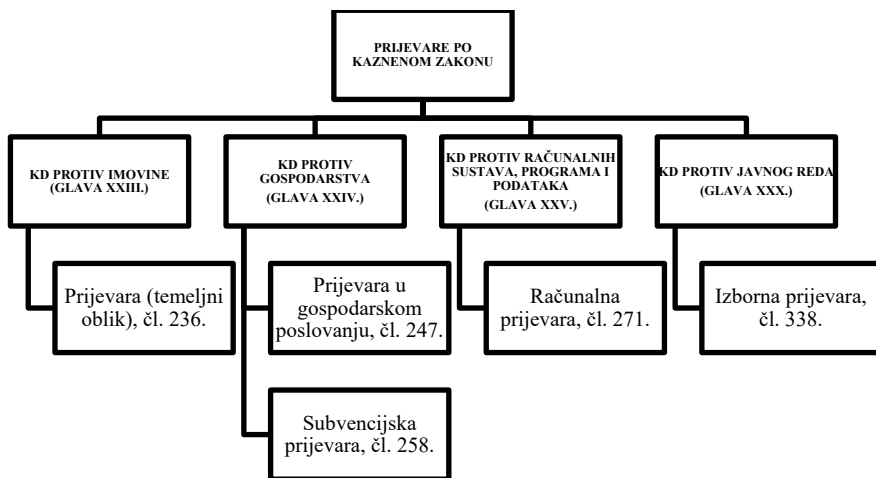
Tako je i kazneno djelo prijevare propisano u čl. 236. Kaznenog zakona (Narodne novine br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., u daljnjem tekstu: KZ). Pored kaznenog djela prijevare opisanog u čl. 236. KZ-a, u KZ-u su propisani i drugi oblici prije-

vare koji ne pripadaju skupini kaznenih djela protiv imovine, već skupinama kaznenih djela protiv gospodarstva, računalnih sustava, programa i podataka te javnog reda.

U skupinu kaznenih djela protiv gospodarstva pripadaju sva kaznena djela koja nanose štetu svim uključenim stranama, ali i gospodarstvu u cjelini budući da se njima narušava slobodno kolanje novca i kapitala, trgovinska razmjena i „zdravo“ tržišno natjecanje; dok kaznena djela protiv javnog reda podrazumijevaju sva stanja kojima se može narušiti ustaljeno funkcioniranje tijela javne vlasti kao i uobičajenih životnih navika izazivajući pritom kršenje propisa, uznemirenost, strah i zabrinutost kod građana (Milivojević, 2013:235 i 267). Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka svakim danom dobivaju sve više na važnosti s obzirom na razinu tehnološkog napretka. Primjena najsofisticiranijih tehnologija povećava rizik od kibernetičkih napada odnosno predstavlja prijetnju kibernetičkoj sigurnosti.

Vrste prijevare propisane KZ-om prema skupinama kaznenih djela kojima pripadaju prikazane su na *grafikonu 1*.

Grafikon 1: Vrste prijevare prema Kaznenom zakonu

* KD – kazneno djelo

Izvor: izrada autora prema KZ-u

S obzirom na to da je fokus ovoga rada na kaznenom djelu prijevare opisanom u čl. 236. KZ-a, u radu se nećemo baviti ostalim oblicima prijevare. Stoga, kazneno djelo prijevare opisano u čl. 236. st. 1. KZ-a počinitelj će onaj tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist dovede nekoga lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini.

Da bi postojala prijevare, počinitelj mora najprije lažno prikazati ili prikriivati činjenice. Činjenice su zbivanja i stanja u sadašnjosti i prošlosti koja se mogu dokazivati. Činjenice

moгу biti vanjske i unutarnje. Vanjske činjenice su one koje se mogu utvrditi putem osjetila ili empirijski provjeriti npr. svojstva stvari (počinitelj tvrdi da je lažni nakit pravi), dok su unutarnje činjenice sve psihičke okolnosti koje postoje u sadašnjosti ili su postojale u prošlosti; najčešće volja počinitelja da plati naručenu robu ili uslugu. Da bi postojala prijevarena na strani raspolagatelja ili treće osobe mora nastati šteta. Šteta je posljedica određene radnje (raspolaganja imovinom) pa je prijevarena materijalni delikt, a ne tek delikt apstraktnog ugrožavanja. Ujedno je ona i imovinski delikt jer šteta mora nastati na imovini, što je u skladu s okolnošću da je i pravno dobro koje se štiti imovina, a ne sloboda disponiranja, što smatraju neki autori (Novoselec i Bojanić, 2007:235 i 237).

Pod lažnim prikazivanjem činjenica podrazumijeva se izjava počinitelja prijevare kojom on nastoji utjecati na predodžbu druge osobe. Osim izričitom izjavom, navedeno je moguće ostvariti i putem tzv. konkludentnih radnji odnosno uobičajenih znakova² kada kod počinitelja izostaje izričita izjava volje, ali se prema njemu i njegovu ponašanju može sa sigurnošću zaključiti da izražava svoju poslovno-pravnu volju (Miladin, 2008:927, prema čl. 249. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18.).

Prikrivanje činjenica postojat će kada počinitelj ima zakonsku ili ugovornu dužnost upoznati oštećenog s određenom činjenicom, ali to ne učini. Primjerice, prodavatelj je dužan upoznati kupca s manama određenog proizvoda iz prodajnog asortimana, a koje mogu utjecati na odluku kupca o kupnji spomenutog. Kod korištenih termina dovođenja i zadržavanja u zabludi valja objasniti pojam zablude. Zabludom se smatra pogrešna predodžba o nekoj okolnosti. Šteta u obliku umanjene vrijednosti neke imovine mora nastati na imovini oštećenika ili imovini treće osobe (imovinska šteta); zato se prijevarena tretira kao imovinski delikt (Milivojević, 2013). I Cvitanović (2013:204) navodi kako se prikrivanje činjenica ostvaruje nečinjenjem pri čemu vrijede opći uvjeti vezani uz institut nečinjenja. Nadalje, Novoselec i Bojanić (2007:236) navode da između lažnog prikazivanja i prikrivanja činjenica i zablude mora postojati uzročna veza, tj. zabluda mora proizlaziti upravo iz lažnog prikazivanja ili prikrivanja činjenica.

Kazneno djelo prijevare karakterizira doprinos žrtve odnosno oštećenika koji radi svoje naivnosti ili pohlepe i sam snosi odgovornost s jedne strane, te inteligencija i maštovitost počinitelja s druge strane (Sokanović i Orlović, 2017:585).

Počinitelj temeljnog oblika kaznenog djela prijevare može biti bilo koja osoba, a za počinjenje temeljnog oblika prijevare propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina (čl. 236. st. 1. KZ-a). O kvalificiranom obliku prijevare radit će se u slučaju kada je kaznenim djelom prijevare pribavljena znatna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta. Tada će se počinitelj, sukladno s čl. 236. st. 2. KZ-a, kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina. Znatna imovinska korist odnosno šteta propisana je čl. 87. st. 29. KZ-a prema kojem je vrijednost imovinske koristi i štete znatna ako prelazi 60.000,00 kn.

Ako je kaznenim djelom iz čl. 236. st. 1. KZ-a pribavljena mala imovinska korist, a počinitelj je išao za pribavljanjem takve koristi kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine (čl. 236. st. 3. KZ-a). Prema čl. 87. st. 30. KZ-a vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi mala je ako ne prelazi 1.000,00 kn.

² Npr. kimanje glavom, davanje ruke u znak prihvaćanja, udaranje čekića kod aukcije. (Goldštajn, 1991:275)

Kazneni postupak za kazneno djelo prijevare pokreće se po službenoj dužnosti uz određene iznimke. Prema čl. 245. st. 1. KZ-a kazneno djelo opisano u čl. 236. st. 3. KZ-a (mala imovinska šteta) progona se po privatnoj tužbi, osim ako nije počinjeno na štetu državne imovine. Također prema čl. 245. st. 3. KZ-a po privatnoj se tužbi progone i kaznena djela iz čl. 236. st. 1. i 2. KZ-a počinjena na štetu bračnog ili izvanbračnog druga, istospolnog partnera, rođaka po krvi u ravnoj lozi, brata ili sestre ili na štetu osobe s kojom počinitelj živi u zajedničkom kućanstvu.

Prema informacijama dostupnim na Središnjem državnom portalu, najčešći temeljni oblici prijevare na teritoriju Republike Hrvatske jesu:

- dovođenje u zabludu u pogledu službenog ili društvenog položaja, gdje se počinitelj najčešće predstavlja kao: dostavljač pošiljki, pripadnik inspeksijskih službi, inkasator, trgovački putnik, pripadnik vjerske zajednice, eminentni stručnjak ili policijski službenik;
- dovođenje u zabludu u pogledu tjelesnog ili materijalnog stanja ili stradavanja, a to uključuje prikazivanje tjelesnih nedostataka koji u stvarnosti ne postoje (npr. nepokretnost, sljepoća, gluhojemičnost i sl.) i prikazivanje materijalnog stradavanja u požarima, poplavama, potresima i dr.;
- dovođenje u zabludu u pogledu marke i kvalitete proizvoda u što potpada prodaja bižuterije pod zlato kojeg su počinitelj i žrtva navodno slučajno zajedno pronašli i/ili prodaja plagijata pod imenima poznatih, renomiranih trgovačkih marki (npr. Hugo Boss, Tommy Hilfiger) po znatno nižim cijenama.³

2. ISTRAŽIVANJE STANJA I KRETANJA KAZNENOG DJELA PRIJEVARE NA PODRUČJU POLICIJSKE UPRAVE KRAPINSKO-ZAGORSKE

U poglavlju Istraživanje stanja i kretanja kaznenog djela prijevare na području Policijske uprave krapinsko-zagorske, prikazat će se stanje i kretanje navedenog kaznenog djela na području Republike Hrvatske te na području Policijske uprave krapinsko-zagorske (prijavljivost i razriješenost). Također, će se prikazati pojedina obilježja počinitelja i žrtava tih kaznenih djela, iznosi materijalne štete te pojedini aspekti kaznenog progona. Za istraživanje rabljeni su podaci godišnjih statističkih pregleda temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova (u daljnjem tekstu: MUP), podaci iz internih evidencija MUP-a te oni koje je ustupila Izvještajna analitika Policijske uprave krapinsko-zagorske. Istraživanje kaznenih djela prijevare provedeno je na uzorku od 79 kaznenih djela prijevare počinjenih, prijavljenih te evidentiranih kaznenih djela prijevare na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini.

³ dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/prevenција-i-prijava-kaznenog-djela/najcesci-oblici-prijevare/1646> (5. travnja 2019.).

2.1. Stanje i kretanje kaznenog djela prijevare na području Republike Hrvatske

Prema godišnjim statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada MUP-a, s pomoću *tablice 1* prikazana su prijavljena, razriješena i naknadno otkrivena kaznena djela prijevare te visina materijalne štete u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: RH) u razdoblju od 2008. do 2018. godine.

Tablica 1: Pregled broja prijavljenih, razriješenih i naknadno otkrivenih kaznenih djela prijevare te zabilježene materijalne štete u razdoblju od 2008. do 2018. godine u RH

Godina	Broj prijavljenih KD-a	Broj razriješenih KD-a	Razriješenost u %	Naknadno otkrivena kaznena djela	Materijalna šteta u kunama
2008.	1907	1793	94	1335	108,538,666.00
2009.	1732	1608	93	1165	149,236,333.00
2010.	1366	1290	94	904	224,254,672.00
2011.	1620	1499	93	1022	95,894,509.00
2012.	1318	1193	91	868	119,390,415.00
2013.	1649	1542	94	1145	103,363,133.00
2014.	1528	1377	90	1003	113,240,729.00
2015.	2006	1798	90	1240	112,431,577.00
2016.	2408	2161	90	1503	118,709,723.00
2017.	1490	1249	84	934	81,506,378.00
2018.	1677	1463	87	1144	81,200,771.00

Izvor: izrada autora prema MUP-ovim statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada za razdoblje od 2008. do 2018. godine

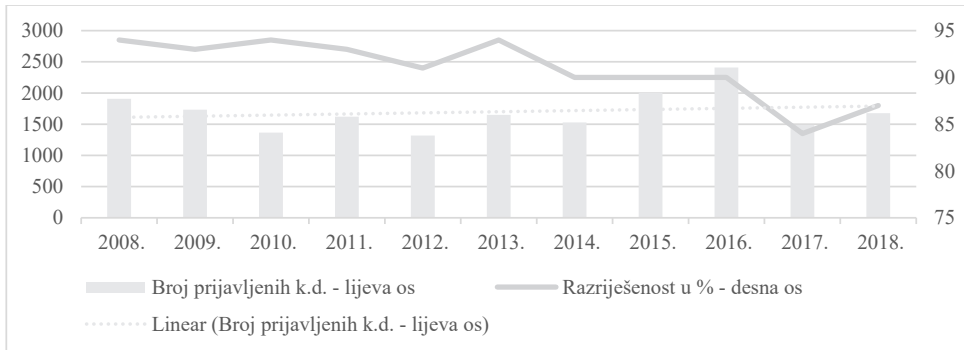
Prema podacima iz *tablice 1* i onima prikazanim na *grafikonu 2*, vidljive su oscilacije u broju prijavljenih kaznenih djela prijevare što znači da broj prijava varira iz godine u godinu. U promatranom desetogodišnjem razdoblju najmanje prijevara prijavljeno je 2012. godine (1318), a najviše 2016. godine (2408). Prosječni godišnji broj prijavljenih prijevara iznosi 1700, a razriješenih 1543.

Prilikom prijave kaznenih djela prijevare počinitelj je bio poznat u svega 30 – 40 % slučajeva, dok u preostalom broju slučajeva počinitelj nije bio poznat, već je otkriven naknadno provedenim kriminalističkim istraživanjem. Unatoč provedenom kriminalističkom istraživanju, dio prijevara ostaje nerazriješen, a broj takvih predmeta kreće se od 5 – 15 % na godišnjoj razini u razdoblju od 2008. do 2018. godine.

Razriješenost prijavljenih kaznenih djela prijevara na kraju 2018. iznosila je 87 % što je 6 % manje u odnosu na 2008. godinu kada je broj prijavljenih prijevara bio 12 % veći nego 2018. godine. Prosječna godišnja razriješenost u promatranom razdoblju iznosi 91 %. Silazni trend razriješenosti može upućivati na više zaključaka. Jedan je da su počinitelji sve domišljatiji, ali i vještiji prilikom počinjenja prijevara. Drugi je zaključak da prijevare čine recidivisti koji se svakom novom prijevaram sve više usavršavaju što ih sve više odmiče od

potencijalnog razotkrivanja. I treći, da je učinkovitost službi za otkrivanje i suzbijanje kriminaliteta smanjena što zbog nedostatka kadrova, što zbog zastarjele tehnologije ili izostanka motivacije.

Grafikon 2: Trend kretanja broja prijavljenih kaznenih djela prijevare i postotak razriješenosti u razdoblju od 2008. do 2018. godine u RH

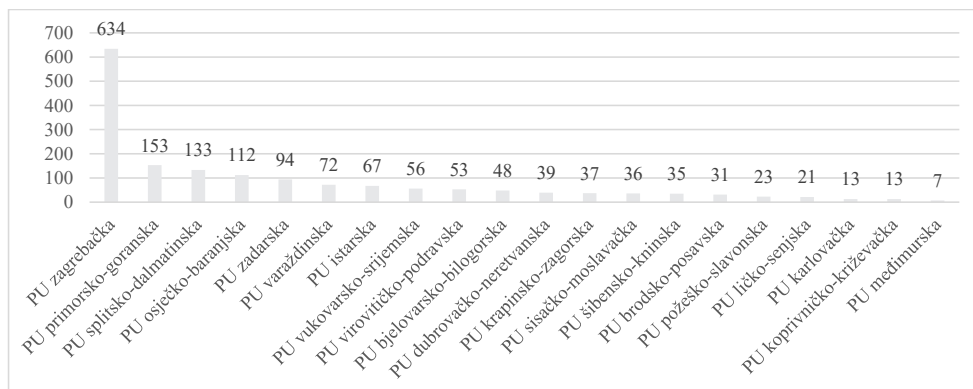

Izvor: izrada autora prema MUP-ovim statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada za razdoblje od 2008. do 2018. godine

Kada se promatraju prijavljena kaznena djela prijevare na području RH valja ukazati na njihovu nejednaku regionalnu raspodjelu. Broj kaznenih djela prijevare prijavljenih u 2018. godini po policijskim upravama (u daljnjem tekstu PU) prikazan je na *grafikonu 3*.

Prema prikazanim podacima vidljivo je kako je većina prijevare koncentrirana na područjima PU koje karakterizira veća koncentracija stanovništva okupljena oko najvećih gradskih središta kao što su Zagreb, Rijeka, Split i Osijek. Prema broju prijavljenih prijevare prednjači Grad Zagreb i Zagrebačka županija gdje je počinjeno 38 % svih prijavljenih prijevare u 2018. godini. Prosječan broj prijevare po PU u 2018. godini iznosi 84 prijevare, no ta brojka zbog utjecaja ekstrema (najveće i najmanje vrijednosti) prezentiranog broja prijevare nije reprezentativna jer ukoliko se iz skupa podataka izuzme broj prijevare prijavljenih na području PU zagrebačke tada prosječan broj prijevare po policijskim upravama iznosi 55 prijevare.

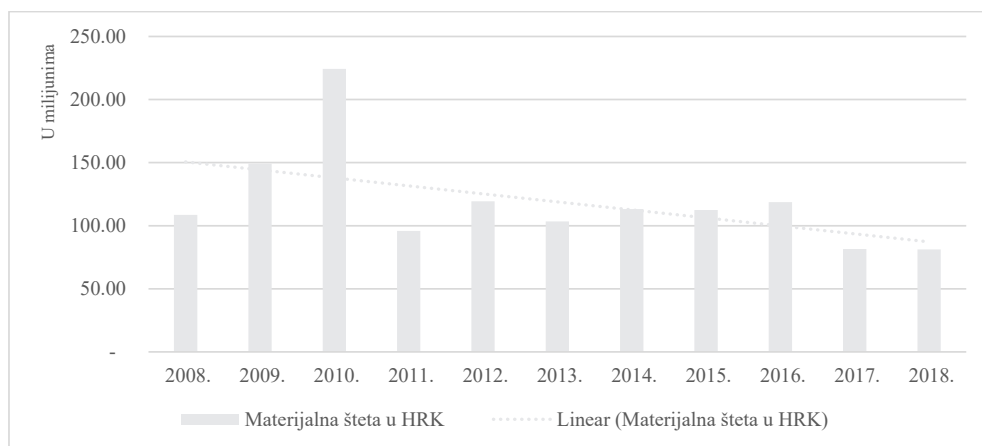
Grafikon 3: Prijavljena kaznena djela prijevare u 2018. godini po policijskim upravama u RH

Izvor: izrada autora prema godišnjim statističkim izvješćima pojedinih PU te podacima iz internih evidencija MUP-a

Materijalna šteta od počinjenih kaznenih djela prijevare mjeri se u milijunima, a prema podacima prikazanim na *grafikonu 4*, u promatranom razdoblju ukupna šteta kretala se od 81 milijun kuna, 2017. i 2018. godine, do gotovo 225 milijuna kuna koliko je iznosila 2010. godine. Prosječna godišnja visina materijalne štete iznosi 119 milijuna kuna.

Grafikon 4: Materijalna šteta ostvarena kaznenim djelima prijevare u razdoblju od 2008. do 2018. godine u RH

Izvor: izrada autora prema MUP-ovim statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada za razdoblje od 2008. do 2018. godine

2.2. Stanje i kretanje kaznenog djela prijevare na području Policijske uprave krapinsko-zagorske

PU krapinsko-zagorska pokriva područje Krapinsko-zagorske županije koja se prostire na 1229 km² te broji 132 892 stanovnika. Ustrojstvo lokalne samouprave sačinjava 7 gradova i 25 općina s ukupno 422 naselja.⁴ Za izravno obavljanje policijskih i dugih poslova na području županije odnosno PU ustrojeno je devet policijskih postaja (u daljnjem tekstu: PP): PP Zabok, PP Donja Stubica, PP Klanjec, PP Krapina, PP Pregrada, PP Zlatar Bistrica, Postaja prometne policije (PPRP) Krapina, Postaja granične policije (PGP) Macelj te Interventna jedinica policije.⁵ S obzirom na djelokrug rada policijskih postaja i kaznena djela koja su predmetom istraživanja ovog rada, iz daljnjeg istraživanja izuzete su PGP Macelj, PPRP Krapina i Interventna jedinica policije.

Prema statističkim podacima ustupljenim od PU krapinsko-zagorske – Ured načelnika – Izvještajna analitika, u tablici 2 prikazana su prijavljena, razriješena i naknadno otkrivena kaznena djela prijevare te visina materijalne štete na području PU krapinsko-zagorske u razdoblju od 2008. do 2018. godine.

Tablica 2: Pregled broja prijavljenih, razriješenih i naknadno otkrivenih kaznenih djela prijevare te zabilježene materijalne štete u razdoblju od 2008. do 2018. godine na području PU krapinsko-zagorske

Godina	Broj prijavljenih KD-a	Broj razriješenih KD-a	Razriješenost u %	Naknadno otkrivena kaznena djela	Materijalna šteta u kunama
2008.	22	21	95	11	1,424,835.00
2009.	22	21	95	8	301,545.00
2010.	13	13	100	3	317,223.00
2011.	18	18	100	8	167,646.00
2012.	32	31	97	15	459,919.00
2013.	56	55	98	3	849,219.00
2014.	14	13	93	4	512,210.00
2015.	32	28	88	7	4,456,770.00
2016.	35	31	89	9	639,156.00
2017.	42	38	90	9	402,158.00
2018.	37	33	89	11	12,503,756.00
UKUPNO	323	302	93	88	22,034,437.00

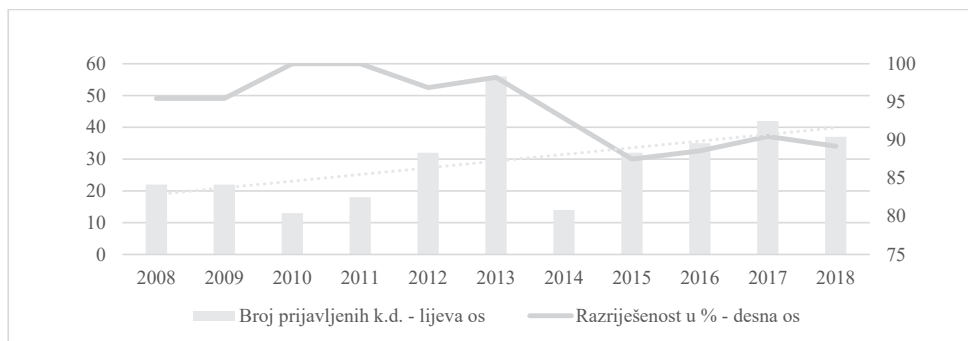
Izvor: izrada autora prema podacima ustupljenim od PU krapinsko-zagorske – Ured načelnika – Izvještajna analitika

⁴ dostupno na: <http://www.kzz.hr/opcenito> (23. travnja 2019.).

⁵ dostupno na: <https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/policijske-postaje/87> (16. lipnja 2019.).

U razdoblju od 2008. do 2018. godine na području PU krapinsko-zagorske prijavljena su ukupno 323 kaznena djela prijevare koja bilježe uzlazni trend prema kraju promatranog razdoblja, osobito posljednje četiri godine (*grafikonu 5*). Najviše prijevare prijavljeno je 2013. godine (56), a najmanje 2010. godine (10), dok prosječni godišnji broj prijavljenih prijevare u promatranom vremenskom razdoblju iznosi 29.

Grafikon 5: Trend kretanja broja prijavljenih kaznenih djela prijevare i razriješivosti u razdoblju od 2008. do 2018. godine na području PU krapinsko-zagorske

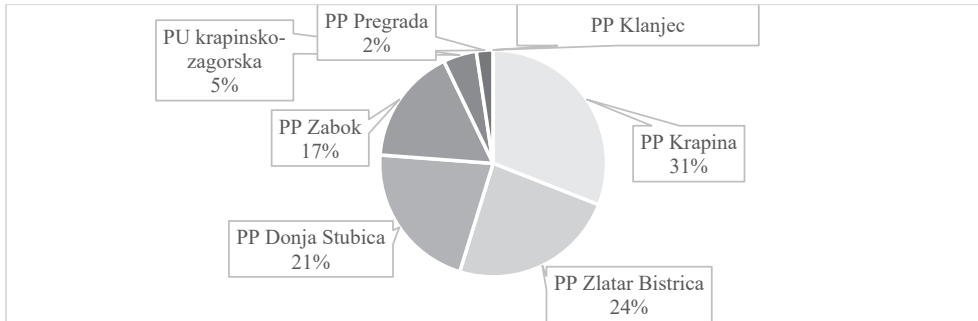
Izvor: izrada autora prema podacima ustupljenim od PU krapinsko-zagorske – Ured načelnika – Izvještajna analitika

Kada se promatraju prijavljena kaznena djela prijevare na području PU krapinsko-zagorske uočava se njihova nejednaka raspodjela po postajnim područjima. Tom prilikom valja naglasiti kako se složenija kriminalistička istraživanja provode od strane kriminalističkih službenika PU, a ne pojedinih PP, stoga će grafički prikazi uključivati podatke i o tim djelima. Kako su u okviru ovog rada detaljno analizirana kaznena djela prijevare prijavljena u 2017. i 2018. godini s pomoću *grafikona 6 i 7* prikazana su prijavljena kaznena djela prijevare po PP na području PU krapinsko-zagorske.

Prema prikazanim podacima za 2017. i 2018. godinu po broju prijavljenih kaznenih djela prijevare prednjače PP Zabok, PP Krapina, PP Donja Stubica, ali i PP Zlatar Bistrica. Pojedini razlozi najveće prijavljivosti kaznenih djela prijevare na području PP Zabok, PP Krapina i PP Donja Stubica mogu proizlaziti iz broja stanovnika na području pojedine PP, a riječ je o PP na kojima obitava najveći broj stanovnika s područja županije⁶, ali i u činjenici da se predmetne PP nalaze na ključnim prometnim pravcima (područjem triju navedenih PP prolazi autocesta A2 Zagreb-Macelj) koji prolaze kroz Krapinsko-zagorsku županiju. Slijedom navedenog, predmetnu postaju područja karakterizira veliki broj vozila u tranzitu kao i velika fluktuacija ljudi. Nadalje, što se tiče relativno velikog broja prijavljenih kaznenih djela prijevare na području PP Zlatar Bistrice, može se zaključiti da na taj broj vrlo vjerojatno utječe blizina marijanskog svetišta „Majka Božja Bistrička“ koje godišnje posjeti veliki broj ljudi posebice u vrijeme hodočašća u ljetnim mjesecima.

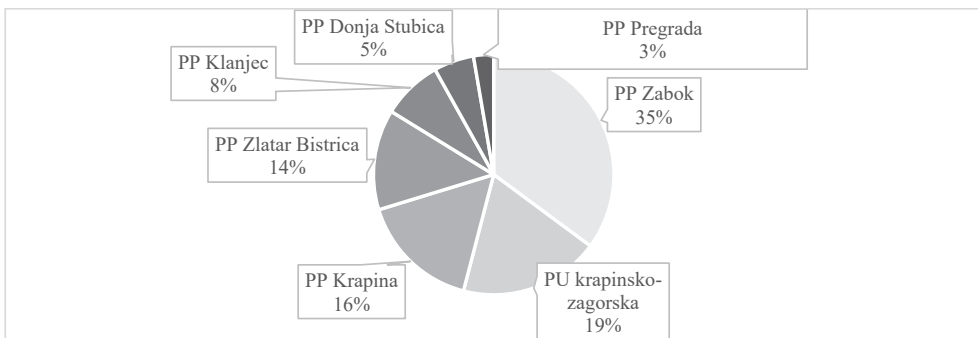
⁶ Na području PP Zabok obitava 26 % stanovništva Krapinsko-zagorske županije, na području PP Donja Stubica 21 %, a na području PP Krapina 20 %. Prema podacima dostupnim na: <https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/policijske-postaje/87> (16. lipnja 2019.) i <http://www.kzz.hr/opcenito> (23. travnja 2019.).

Grafikon 6: Pregled prijavljenih kaznenih djela prijevare po PP na području PU krapinsko-zagorske u 2017. godini

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Grafikon 7: Pregled prijavljenih kaznenih djela prijevare PP na području PU krapinsko-zagorske u 2018. godini

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Kod zastupljenosti kaznenog djela prijevare valja istaknuti postojanje visoke tzv. tamne brojke⁷. Naime, kroz različite prigovore koji se mogu čuti u društvenoj zajednici proizlazi da je broj počinjenih kaznenih djela prijevare veći od prijavljenog broja zato što velik broj ljudi ne prijavljuje kaznena djela prijevare zbog mišljenja kako su i sami pridonijeli tome da budu prevareni.

Tako je jedan od najčešćih primjera prijevare na području PU krapinsko-zagorske sređivanje boljih uvjeta vezanih uz mirovine. Kod takve vrste prijevara oštećenici su u velikom strahu kako i sami ne bi snosili zakonsku odgovornost kod prijevare počinjene na taj način ili kako u krajnjem slučaju ne bi izgubili pravo na mirovinu. Izuzevši ttaj primjer i vremenski raskorak od počinjenja kaznenog djela prijevare pa do trenutka njegove prijave, koji seže i preko godine dana (detaljnije objašnjeno u potpoglavlju 2.4.), očekuje se da će djela koja sada predstavljaju tamnu brojku (barem dio njih) biti prijavljena u nadolazećem razdoblju.

⁷ Tamna je brojka broj realiziranih kažnjivih ponašanja za koja se ne zna (Horvatić, 1998:50).

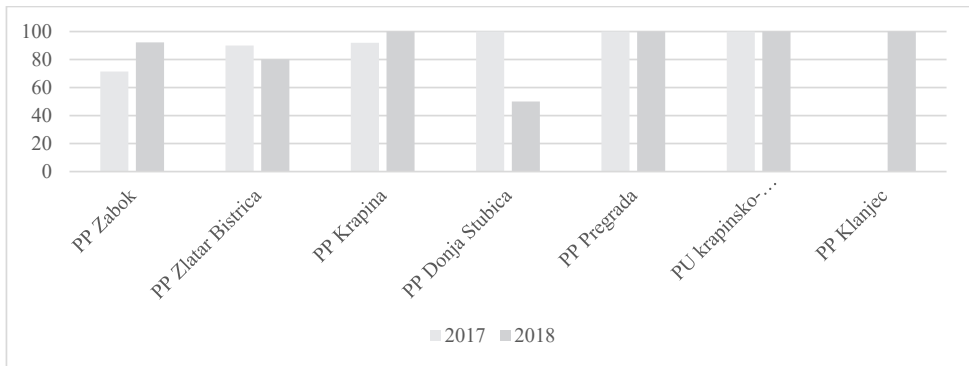
2.3. Razriješenost prijavljenih kaznenih djela prijevare

Prema podacima prikazanima u *tablici 2* i na *grafikonu 5* (potpoglavlje 2.2.) vidljivo je kako razriješenost kaznenih djela prijevare bilježi silazni trend nasuprot uzlaznom trendu broja prijavljenih prijevara. Iz navedenog proizlazi kako trendovi na razini PU krapinsko-zagorske prate trendove na razini Republike Hrvatske. Na području PU krapinsko-zagorske u promatranom se razdoblju prosječno godišnje razriješilo 27 kaznenih djela prijevare. Prilikom prijave kaznenih djela prijevare počinitelj je bio poznat u 50 do 70 % slučajeva, dok u preostalom broju slučajeva počinitelj nije bio poznat, već je otkriven naknadno provedenim kriminalističkim istraživanjem. Unatoč provedenom kriminalističkom istraživanju, dio prijevara ostaje nerazriješen, a broj takvih predmeta kreće se do 12 % na godišnjoj razini u promatranom razdoblju.

Na kraju 2018. godine relativni udio razriješenih kaznenih djela prijevare u odnosu na prijavljena kaznena djela prijevare iznosio je 89 % što je 4 % manje u odnosu na prosječni godišnji postotak razriješenosti koji je u promatranom razdoblju iznosio 93 %. Razlozi silaznog trenda u broju razriješenih predmeta korespondiraju s razlozima prezentiranima za područje čitave Hrvatske. Počinitelji su sve domišljatiji, ali i vješitiji prilikom počinjenja prijevara; prijevare čine recidivisti koji se svakom novom prijevaram sve više usavršavaju što ih sve više odmiče od potencijalnog razotkrivanja; učinkovitost službi za otkrivanje i suzbijanje kriminaliteta je smanjena. Smanjenje učinkovitosti kriminalističkih službenika na području PU krapinsko-zagorske ogleda se prije svega u nedostatku educiranih kadrova budući da posao kriminalističkih službenika u većini policijskih postaja obavljaju policijski službenici koji nisu dovoljno educirani na tom području. Kako u tim slučajevima policijski službenici ne raspolažu adekvatnim znanjima, usvojili su ustaljene obrasce postupanja koji su se rabili prije deset ili više godina što ih danas dovodi u raskorak sa sve domišljatijim počiniteljima.

Promatra li se razriješenost kaznenih djela po PP u posljednje dvije godine, moglo bi se doći do drugačijeg zaključka budući da pojedine PP bilježe sto postotnu razriješenost (*grafikon 10*), no tu treba uzeti u obzir broj prijavljenih kaznenih djela na području pojedine PP kao i njihovu složenost. PP Pregrada i PU krapinsko-zagorska bilježe stopostotnu razriješenost i održavaju kontinuitet u dvije uzastopne godine. Istu razriješenost bilježi i PP Klanjec u 2018. godini, no u 2017. godini na području te PP nije bilo prijavljenih prijevara. Broj prijavljenih prijevara odnosno evidentiranih od tih triju ustrojstvenih jedinica ne prelazi 10 % ukupnog broja prijavljenih prijevara u 2017. godini na području PU krapinsko-zagorske, pri čemu su svi počinitelji bili poznati u trenutku prijave. Od preostale četiri ustrojstvene jedinice, PP Zlatar Bistrica i PP Donja Stubica bilježe pad razriješenosti za 30 – 50 % u 2018. u odnosu na 2017. godinu iako im se i broj prijavljenih prijevara smanjio za 50 – 80 %. Broj prijevara smanjio se i u PP Krapina za 55 %, ali je njihova razriješenost 100 %. Poboljšanje razriješenosti evidentirano je i u PP Zabok i to za 21 % u odnosu na 2017. godinu uz istovremeno povećanje broja prijavljenih kaznenih djela prijevare i to za 100 % u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 8: Postotak razriješenosti kaznenih djela prijevare u 2017. i 2018. godini po PP na području PU krapinsko-zagorske

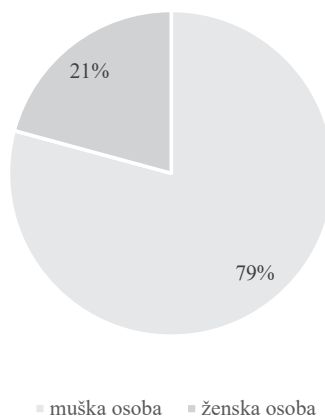

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

2.4. Počinitelji i žrtve kaznenog djela prijevare

U okviru ovog potpoglavlja prikazana su pojedina obilježja počinitelja i žrtava kaznenog djela prijevare. U navedenom dvogodišnjem razdoblju prijavljeno je ukupno 79 kaznenih djela prijevare u kojima su oštećene fizičke i pravne osobe, a koja su počinili jedan ili više počinitelja. Ukupno 16 % kaznenih djela prijevare počinilo je više počinitelja (2 ili 3 počinitelja), dok je u preostalom broju razriješenih slučajeva počinitelj bila jedna osoba. Prema spolu počinitelji su u 79 % slučajeva bile osobe muškog spola, dok u 21 % slučajeva kao počinitelji javljaju se osobe ženskog spola. Struktura počinitelja prema spolu prikazana je na *grafikonu 9*.

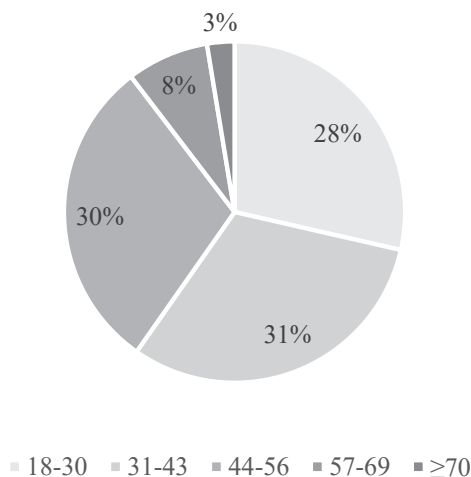
Grafikon 9: Struktura počinitelja kaznenih djela prijevare prema spolu u 2017. i 2018. godini na području PU krapinsko-zagorske

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

U 100 % analiziranih razriješenih slučajeva počinitelji su punoljetne osobe i to najčešće u dobi od 31. do 43. godine života. Dobna struktura počinitelja kaznenih djela prijevare prikazana je na *grafikonu 10*.

Grafikon 10: Dobna struktura počinitelja kaznenih djela prijevare na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

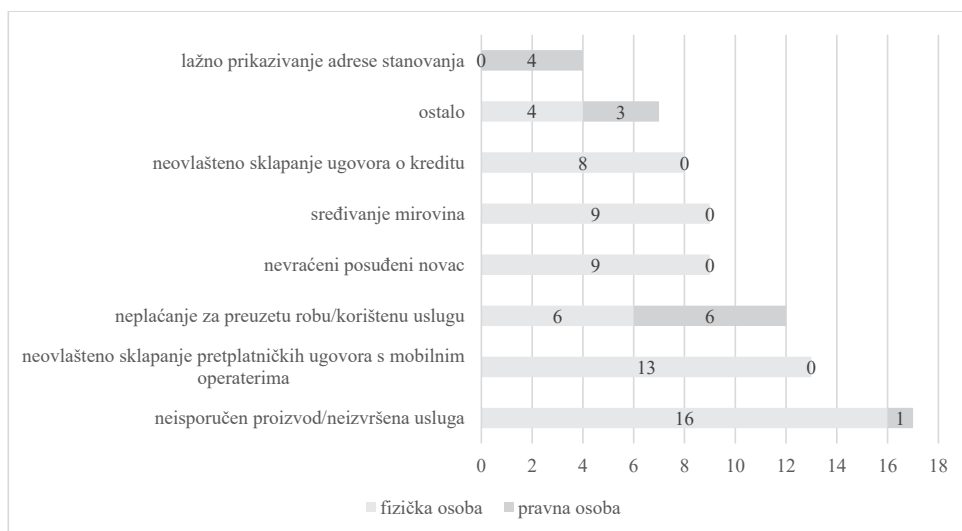
Kod poznatih počinitelja 64 % pripada skupini počinitelja iz ruralnih mjesta, dok 36 % počinitelja dolazi iz gradskih središta. Od ukupnog broja poznatih počinitelja njih 71 % dolazi s područja Krapinsko-zagorske županije odnosno s područja koje pokriva PU krapinsko-zagorska. Počinitelji su pretežno nezaposlene osobe (69 %), ali prijevare su počinile i osobe u radnom odnosu (27 %) kao i umirovljenici (4 %). Budući da su najčešće počinitelji nezaposlene osobe, riječ je zapravo o osobama nižeg društveno-ekonomskog statusa.

Prilikom počinjenja kaznenih djela prijevare u najvećem broju slučajeva (65 %) usporodno nisu počinjena druga kaznena djela. Kod preostalog broja slučajeva (35 %) najčešće povezana kaznena djela jesu nedozvoljena uporaba osobnih podataka (čl. 146. KZ-a), zlouporaba osobne isprave (čl. 280. KZ-a) te iznuda (čl. 243. KZ-a). U 58 % riješenih slučajeva počinitelji su recidivisti kaznenog djela prijevare koji su prosječno 8 puta prijavljeni za kazneno djelo prijevare u svojoj delinkventnoj karijeri. Tu je potrebno naglasiti kako je 23 % razriješenih, analiziranih slučajeva u 2017. i 2018. godini počinjeno od četvorice istih počinitelja koji su u svojoj delinkventnoj karijeri prijavljeni između 9 i 16 puta za kazneno djelo prijevare, a pored toga višestruko su prijavljivani i za kaznena djela krađe, teške krađe, prijetnje, nedozvoljene uporabe osobnih podataka, iznude, nedozvoljene uporabe tuđe tvrtke i računalno krivotvorenje. Također, evidentirani su i počinitelji, njih 9 %, koji nisu ranije prijavljivani za kaznena djela prijevare, ali su počinitelji drugih kaznenih djela, uglavnom kaznenih djela protiv imovine. Kod počinjenja kaznenog dijela prijevare, počinitelj nije bio poznat oštećeniku u 56 % slučajeva, dok u preostalih 44 % jest. U situacijama gdje je počinio-

telj bio poznat oštećeniku uglavnom je bila riječ o poznanicima ili prijateljima.

Najčešći oblik počinjenja kaznenog djela prijevare utemeljen je na prodaji različitih proizvoda i usluga od strane počinitelja za koje su oštećenici obavili uplatu, a proizvod im nije isporučen odnosno usluga im nije obavljena (22 %). Nakon toga slijedi neovlašteno sklapanje pretplatničkih ugovora s mobilnim operaterima u ime oštećenika, ali bez njegova znanja, uz istovremeno preuzimanje i zadržavanje mobilnih uređaja sadržanih u ugovoru (17 %) te neplaćanje za preuzetu robu odnosno korištenu uslugu (15 %). Raspodjela kaznenih djela prijevare počinjenih na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini prema načinu počinjenja prikazana je na *grafikonu 11*.

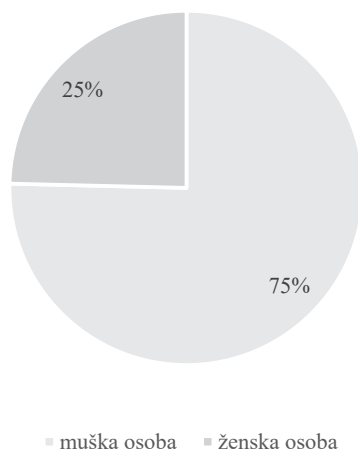
Grafikon 11: Broj kaznenih djela prijevare počinjenih na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini prema načinu počinjenja i obilježju žrtve

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Od ukupnog broja prijavljenih prijevara, njih 82 % počinjeno je na štetu fizičkih osoba, a 18 % na štetu pravnih osoba. Prema spolu žrtve su uglavnom osobe muškog spola (75 %), dok su u 25 % slučajeva žrtve bile ženske osobe. Struktura oštećenika prema spolu prikazana je na *grafikonu 12*.

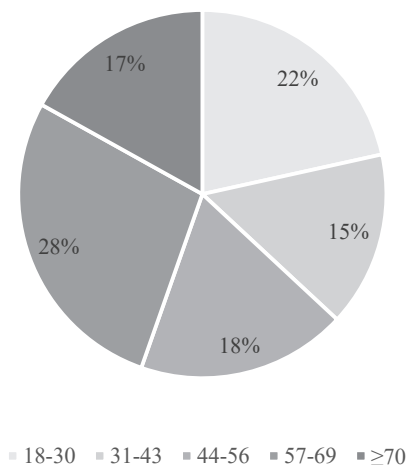
Grafikon 12: *Struktura žrtava kaznenih djela prijevare prema spolu u 2017. i 2018. godini na području PU krapinsko-zagorske*

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Žrtve su najčešće osobe u dobi od 57. do 69. godine života, no kada se u ukupnom broju počinjenih kaznenih djela prijevare na štetu fizičkih osoba promatra broj onih počinjenih na štetu starijih osoba (≥ 60 godina) tada ta brojka ne prelazi 32 %. Dobna struktura žrtava kaznenih djela prijevare prikazana je na *grafikonu 13*.

Grafikon 13: *Dobna struktura žrtava kaznenih djela prijevare na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini*

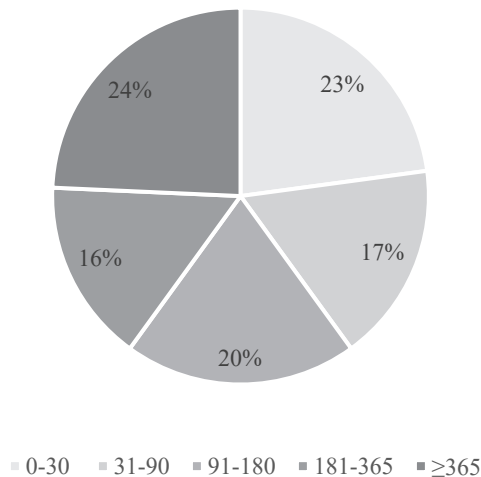
Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Analiza pojedinih obilježja žrtava pokazala je kako 75 % njih dolazi iz ruralnih područja Krapinsko-zagorske županije, a 25 % njih dolazi iz gradskih središta. Gradovi na području Krapinsko-zagorske županije iako imaju status grada nisu prava urbana središta, već su to zapravo jedinice lokalne samouprave koje teritorijalno obuhvaćaju više manjih sela. Iz te perspektive gledano, sve bi žrtve zapravo pripadale skupini ruralnog stanovništva. Žrtve su u najvećem broju slučajeva bile zaposlene osobe (55 %), a slijede ih umirovljenici (25 %), nezaposleni (18 %) i studenti (2 %). Shodno navedenom, žrtve su osobe s prosječnim dohodcima odnosno prosječnog socio-ekonomskog statusa.

Prilikom analize prijavljenih kaznenih djela prijevare, u 30 % slučajeva počinitelji su činili prijevare nad žrtvama u više navrata u određenom vremenskom razdoblju, najčešće u razdoblju od 3 mjeseca do 6 mjeseci kada se radi o žrtvama fizičkim osobama, i prosječno 30 mjeseci kada su oštećenici bile pravne osobe.

Također, zanimljivo je prikazati koliko je vremena potrebno žrtvi da se odluči prijaviti kazneno djelo odnosno koliko dugo su žrtve bile u zabludi. Vremenski odmak od trenutka počinjenja kaznenog djela pa do trenutka prijave prikazan je na *grafikonu 14*. Iz prezentiranih podataka vidljivo je kako je u najvećem broju slučajeva (24 %) oštećenicima trebalo više od 365 dana da prijave prijevare, no odmah nakon njih slijede oni koji su to prijavili unutar 30 dana (23 % slučajeva) pri čemu nije bilo žrtava koje su prijevare prijavile isti dan kad je i počinjena.

Grafikon 14: *Struktura vremenskog raskoraka mjereno u danima od trenutka počinjenja kaznenog djela prijave pa do trenutka prijave kaznenog djela od strane žrtve na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini*

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Prosječni broj dana potreban žrtvi da prijavi kazneno djelo prijevare u promatranom dvogodišnjem razdoblju iznosio je 235 dana. Podatak o vremenskom odmaku ukazuje na razinu osviještenosti ljudi kada su u pitanju prijevare, ali i na utjecaj tzv. tamne brojke. Slaba

osviještenost i visoka prisutnost tamne brojke pozitivno utječu na porast visine materijalne štete no, s konačnim negativnim učinkom na žrtve koje zbog cjelokupnog (ne)funkcioniranja sustava u najvećem broju slučajeva ne bivaju oštećene.

Na temelju prezentiranih podataka, u *tablici 3* prikazana su pojedina obilježja počinitelja i žrtava (fizičkih osoba) počinjenih kaznenih djela prijevare u 2017. i 2018. godini na području PU krapinsko-zagorske.

Tablica 3: Obilježja počinitelja i žrtava (fizičkih osoba) kaznenog djela prijevare počinjenog na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini

Obilježja	Počinitelj	Oštećenik
Pravna osobnost	fizička osoba	fizička osoba
Spol	muško	muško
Dob	31. – 43. godine	57. – 69. godine
Prebivalište	selo	selo
Radni status	nezaposlen	zaposlen
Socio-ekonomski status	nizak	prosječan
Način djelovanja	samostalno	-
Ostvarena imovinska korist/ pretrpljena šteta	1.000,00 do 60.000,00 kn	1.000,00 do 60.000,00 kn
Recidivist prijevare	da	-
Poznat oštećeniku	ne	ne
Način prijevare	U poslovima kupoprodaje počinitelj je naveo oštećenika da mu plati za određeni proizvod ili uslugu koju se obvezao isporučiti, ali to nije učinio niti je oštećeniku vratio primljena novčana sredstva.	

Izvor: izrada autora prema provedenom istraživanju

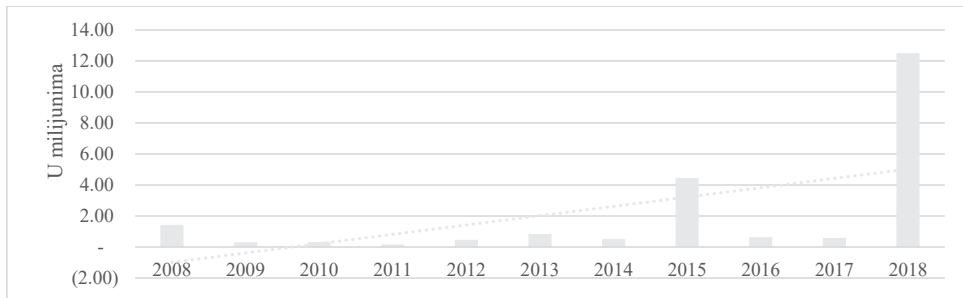
Prema podacima iz *tablice 3* počinitelj kaznenog djela prijevare bio je muškarac u dobi od 31. do 43. godine koji dolazi iz ruralne sredine, nezaposlen i nižeg socio-ekonomskog statusa. Prilikom počinjenja kaznenog djela prijevare počinitelj je činio kazneno djelo samostalno kojom prilikom je pribavio protupravnu imovinsku korist u visini od 1.000,00 kn do 60.000,00 kn temeljem dogovorene prodaje proizvoda odnosno počinjenja usluge za koju mu je žrtva platila, a koju nije ispunio. Radi se o počinitelju koji nije poznat žrtvi i koji je već bio prijavljivan za kazneno djelo prijevare.

Žrtva je kaznenog djela prijevare muškarac u dobi od 57 do 69 godina koji živi na selu, zaposlen je i prosječnog životnog standarda, a koji je doveden u zabludu poradi plaćanja za proizvod ili uslugu koju mu je počinitelj trebao isporučiti ili obaviti, a spomenuto nije učinio. Tom prilikom žrtva je oštećena za iznos između 1.000,00 kn i 60.000,00 kn. Žrtva je dovedena u zabludu u koju ju je doveo nepoznati počinitelj.

2.5. Materijalna šteta

Ukupna materijalna šteta od počinjenih kaznenih djela prijevare, prema podacima prikazanim na *grafikonu 15* kretala se od 168 tisuća kuna 2011. godine do 12,5 milijuna kuna koliko je iznosila 2018. godine. Iako je broj prijavljenih prijevara u 2018. godini za 12 % manji u odnosu na 2017. godinu, materijalna šteta u 2018. godini drastično je povećana u odnosu na 2017. godinu, ali i sve prethodne godine iz promatranog razdoblja. Prosječna godišnja visina materijalne štete iznosi 2 milijuna kuna na što je uvelike utjecala materijalna šteta evidentirana 2008., 2015. i 2018. godine. Kada bi se podaci o materijalnoj šteti za te godine isključili iz izračuna, prosječna godišnja evidentirana materijalna šteta iznosila bi oko 500 tisuća kuna.

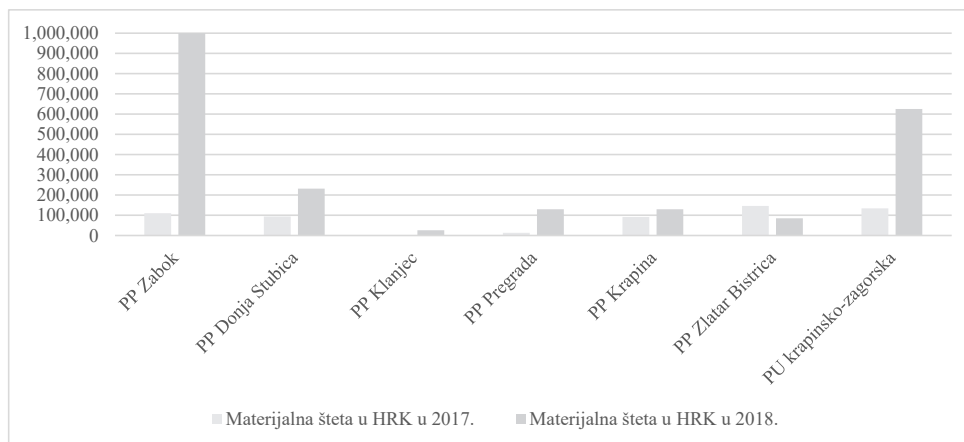
Grafikon 15: Materijalna šteta ostvarena kaznenim djelima prijevare u razdoblju od 2008. do 2018. godine na području PU krapinsko-zagorske

Izvor: izrada autora prema podacima ustupljenim od PU krapinsko-zagorske – Ured načelnika – Izvještajna analitika

Materijalna šteta evidentirana po PP u 2017. i 2018. godini prikazana je na *grafikonu 16.*, a prema prikazanim podacima vidljivo je kako je najveću materijalnu štetu u 2018. godini evidentirala PP Zabok (11.275.722,00 kn), a zatim kriminalistički službenici PU krapinsko-zagorske (625.657,85 kn), s obzirom na kaznena djela prijevare koja su oni istraživali. Materijalna šteta evidentirana u ostalim PP uglavnom je ispod 200 tisuća kuna.

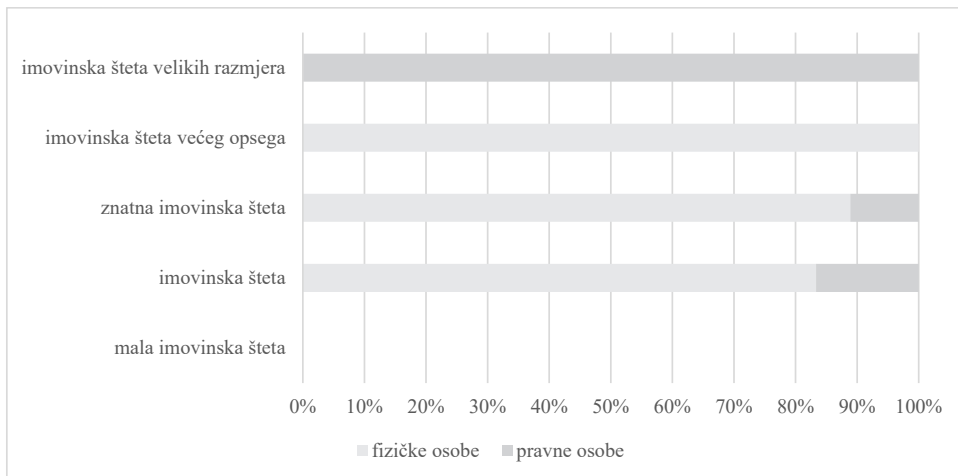
Grafikon 16: Materijalna šteta evidentirana po PP na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini

* Materijalna šteta u 2018. godini u PP Zabok iznosila je 11.275.722,00 kn, no radi preglednosti prikazanih podataka postavljena je na razini od 1.000.000,00 kn.
Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

Iako je većina prijevare počinjena na štetu fizičkih osoba, daleko veća materijalna šteta evidentirana je temeljem počinjenih kaznenih djela prijevare na štetu pravnih osoba. Materijalna šteta evidentirana na štetu fizičkih osoba u promatrane dvije godine iznosila je 1.912.435,00 kn (15 % ukupnog iznosa materijalne štete evidentirane na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini); dok je na štetu pravnih osoba iznosila 11.180.463,00 kn (85 % ukupnog iznosa materijalne štete evidentirane na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini). Prosječni iznos materijalne štete evidentiran na štetu oštećenika fizičkih osoba iznosio je 30.000 kuna, a na štetu pravnih osoba 800.000 kuna. Shodno navedenom, najveći broj evidentiranih šteta (84 %) nalazi se u rasponu imovinske štete između 1.000,00 kn i 60.000,00 kn. Struktura imovinske štete evidentirane na području PU krapinsko-zagorske prema klasifikaciji štete i obilježju žrtava (fizička ili pravna osoba) prikazana je s pomoću *grafikona 17*. Iz prikazanih podataka vidljivo je kako u promatranom dvogodišnjem razdoblju nije evidentirana ni jedna mala imovinska šteta, dok je imovinska šteta velikih razmjera počinjena isključivo na štetu pravnih osoba. Imovinska šteta većeg opsega počinjena je samo na štetu fizičkih osoba, dok su znatna imovinska šteta i imovinska šteta evidentirane i kod fizičkih i kod pravnih osoba kao oštećenika, ali u obje skupine omjer ide u korist fizičkih osoba i to preko 80 %.

Grafikon 17: *Struktura imovinske štete prema klasifikaciji štete i obilježjima žrtava evidentirane na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini*

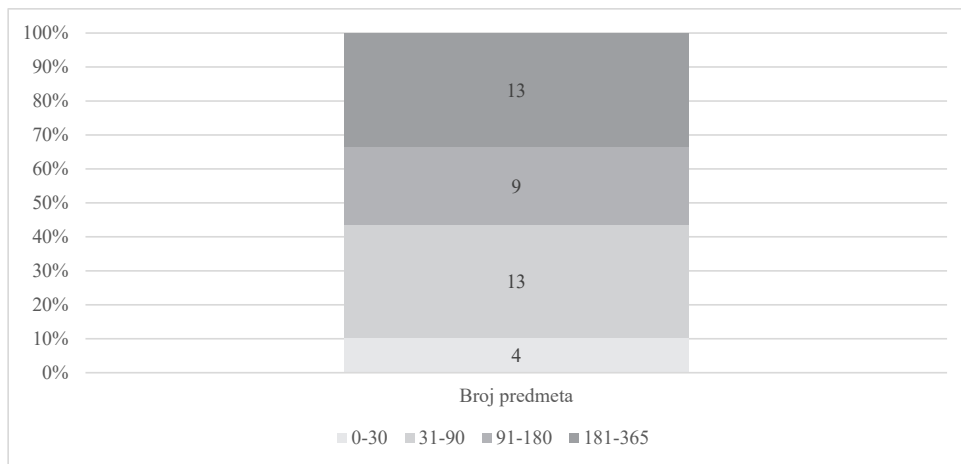

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

2.6. Kazneni progon počinitelja kaznenog djela prijevare

U kontekstu kaznenog progona i statusa predmeta nakon podnošenja kaznene prijave za počinjena kaznena djela prijevare, podatak o statusu predmeta PU krapinsko-zagorskoj dostupan je za 53 % predmeta za koje je podnesena kaznena prijava nadležnom državnom odvjetništvu. U 49 % predmeta podignuta je optužnica, dok je u 3 predmeta ili njih 4 % kaznena prijava odbačena. Kod 49 % predmeta gdje je podignuta optužnica, može se promatrati vrijeme potrebno za podizanje optužnice od trenutka prijave kaznenog djela. Kako je prikazano na *grafikonu 18*, za najveći broj kaznenih djela kod kojih je podignuta optužnica (po 13 u definiranom razredu) od trenutka prijave kaznenog djela, pa do trenutka podizanja optužnice, bilo je potrebno od jednog do tri mjeseca ili od šest mjeseci do godine dana. Samo četiri predmeta procesuirana su unutar 30 dana ili je čak optužnica podignuta prije nego je djelo prijavljeno. To je evidentno u situacijama gdje su oštećenici poslovni subjekti, gdje je u četiri slučaja državno odvjetništvo, u suradnji s policijskim službenicima, samostalno došlo do saznanja o kaznenom djelu te provelo istraživanje bez da je to oštećenik prijavio. Po provedenom istraživanju i utvrđivanju elemenata za podizanje optužnice, državno odvjetništvo podignulo je optužnicu te o tome isti dan ili naknadno obavijestilo nadležnu PP odnosno PU nakon čega su policijski službenici to kazneno djelo evidentirali u sustavu. Prilikom evidentiranja djela u sustavu, policijski su službenici kao datum prijave evidentirali datum primitka obavijesti od nadležnog državnog odvjetništva što ima za posljedicu da je datum podizanja optužnice jednak datumu prijave kaznenog djela ili mu prethodi.

Grafikon 18: Struktura vremenskog raskoraka mjenenog u danima od trenutka prijave kaznenog djela prijevare do trenutka podizanja optužnice na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini

Izvor: izrada autora prema podacima iz internih evidencija MUP-a

3. PREVENTIVNO DJELOVANJE U BORBI PROTIV KAZNENIH DJELA PRIJEVARE

PU krapinsko-zagorska provodi i sudjeluje u nacionalnim programima, strategijama i projektima za suzbijanje i prevenciju različitih vrsta kriminaliteta. Iako su preventivne aktivnosti na nacionalnoj razini, pa tako i na razini PU krapinsko-zagorske, primarno usmjerene sigurnosti prometa na cestama, zaštiti mladeži i obitelji, suzbijanju zlouporabe droga i trgovine ljudima, poduzimaju se određene aktivnosti i u svrhu zaštite imovine.

Za lakše provođenje različitih preventivnih aktivnosti PU krapinsko-zagorska je 2008. godine inicirala osnivanje Županijskog vijeća za prevenciju u lokalnoj zajednici čiji su članovi: dva predstavnika udruga građana i ustanova za odgoj i obrazovanje te po jedan predstavnik Županijske skupštine, izvršnog tijela Županije, državnog odvjetništva, PU krapinsko-zagorske (glavni inspektor za suzbijanje kriminaliteta i prevenciju), Centra za socijalnu skrb Krapina podružnica Obiteljski centar Krapinsko-zagorske županije, Doma zdravlja i Zavoda za javno zdravstvo. Osnovni su zadaci Vijeća pružanje vodstva i podrške nositeljima prevencije kriminaliteta na županijskoj razini, koordinacija aktivnosti različitih službi, ustanova, udruga i skupina građana, povećanje dostupnosti kriminalno-preventivnih programa osjetljivim skupinama stanovništva, rano prepoznavanje kriminala i drugih oblika devijantnog ponašanja te problema koji ih generiraju, osposobljavanje za sudjelovanje u prevenciji kriminaliteta i ovisnosti, osiguranje kontinuiranog održavanja kriminalno preventivnih programa te druge aktivnosti prevencije u lokalnoj zajednici na području Krapinsko-zagorske županije.⁸

Rad Županijskog vijeća usmjeren je na prevenciju kriminaliteta protiv imovine te se u tu svrhu provode preventivne aktivnosti „Sigurno u zlatnim godinama“. Preventivne aktivnosti provode policijski službenici na razini PU-a zaduženi za prevenciju i suzbijanje krimi-

⁸ dostupno na: <http://www.kzz.hr/vijece-za-prevenciju-pocelo-rad-u-novom-sastavu> (9. svibnja 2019.).

naliteta, a aktivnosti se baziraju na održavanju radionica i edukativnih predavanja na temu sigurnosti starijih osoba i mogućnostima prevencije kaznenih djela iz domene imovinskog kriminaliteta (krađa, provalnih krađa i prijevara) u kojima su žrtve osobe starije životne dobi. Radionice i predavanja održavaju se pod nazivom „Zaštitite se od krađa i prijevara u vlastitom domu“, a u najvećem broju slučajeva održavaju se u suradnji s društvima Crvenog križa.

Prema informacijama dobivenim od policijskog službenika za prevenciju iz Ureda načelnika PU krapinsko-zagorske u posljednje dvije godine održane su tri takve radionice i predavanja u 2017. godini i tri u 2018. godini.

Predavanja i radionice ne održavaju se samo izravno u interakciji sa starijim osobama, već se u posljednjih godinu dana dosta pažnje posvećuje osvještavanju osoba koje rade sa starijim osobama. U prvom redu to su djelatnice Gradskog društva Crvenog križa tzv. gerontodomačice koje brinu o osobama starije životne dobi njihovim domovima. Tijekom radionica gerontodomačice se upoznaju s načinima počinjenja kaznenih djela imovinskog karaktera na štetu osoba starije životne dobi kao i aktivnostima koje mogu poduzeti kako ne bi bile žrtve takvih djela, odnosno kome se mogu obratiti za pomoć u slučaju da postanu žrtve ka¹⁵⁸

žljivih radnji. Dodatno, na radionicama se prisutnima podijele letci Županijskog vijeća za prevenciju u lokalnoj zajednici Krapinsko-zagorske županije i PU krapinsko-zagorske «Zaštitite se od krađa i prijevara u vlastitom domu» koje bi djelatnici Crvenog križa trebali podijeliti starijim osobama.⁹

Osim toga, prema informacijama dobivenim od policijskog službenika za prevenciju iz Ureda načelnika PU krapinsko-zagorske, policijski službenici koji rade isključivo na poslovima suzbijanja kriminaliteta i prevenciji, gostovali su četiri puta u 2017. i pet puta u 2018. godini u emisijama lokalnih radiopostaja na temu prevencije imovinskih kaznenih djela.

S obzirom na to da je analiza kaznenih dijela prijevare u 2017. i 2018. godini na području PU krapinsko-zagorske pokazala kako žrtve prijevara nisu dominantno osobe starije životne dobi, proizlazi da bi fokus preventivnog djelovanja na području PU krapinsko-zagorske trebalo proširiti na sve dobne skupine. Edukacije i radionice nisu se pokazale najboljim načinom prevencije budući da je odaziv stanovništva na takva okupljanja relativno slab. Gostovanje u radijskim emisijama također je slabog učinka budući da se emisije održavaju u točno određeno vrijeme, najčešće u jutarnjim satima, kada glavnina radno aktivnog stanovništva nije u mogućnosti slušati takve emisije. Kako postoje letci osmišljeni prevenciji ove problematike, korisno bi bilo da se oni distribuiraju do svakog kućanstva na području županije te da se povremeno provede medijska kampanja putem lokalnih radiopostaja i drugih lokalnih medija koja bi, u suradnji s timom medija planera, bila pomno planirana na dnevnoj/tjednoj razini kako bi upozorenja doprla do maksimalnog broja slušatelja ili čitatelja.

Dodatno, trebalo bi ponovno osnažiti djelovanje kontakt-policajaca na području policijskih postaja budući da se njihovo djelovanje posljednjih godina gotovo u potpunosti izgubilo otkako su kontakt-policajci, uslijed nedostatka kadrova, angažirani u redovnim policijskim ophodnjama. Vraćanje policijskih službenika među građane i izgradnja prijateljskog okruženja – prilika su za izravno preventivno djelovanje edukacijom i osvještavanjem ljudi, ali i općenito podizanje razine sigurnosti i povjerenja.

⁹ dostupno na: <https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/vijesti-85/u-gradskim-drustvima-crvenog-kriza-odrzane-radionice-sigurno-u-zlatnim-godinama/5100> (9. svibnja 2019.).

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kazneno djelo prijevare opisano u čl. 236. KZ-a pripada skupini kaznenih djela protiv imovine, a riječ je o kaznenom djelu koje čini onaj tko sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist dovodeći nekoga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili održavajući ga u zabludi i time ga navodeći da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini (čl. 236. st. 1. KZ-a).

U razdoblju od 2008. do 2018. godine u Republici Hrvatskoj zabilježen je blago uzlazni trend u broju prijavljenih prijevара te silazni trend u njihove razriješenosti. Takvi trendovi identificirani su i na području PU krapinsko-zagorske u istom razdoblju. PU krapinsko-zagorska je po broju prijavljenih prijevара u 2018. godini ispod hrvatskog prosjeka. Može se zaključiti da je silazni trend razriješenosti posljedica sve veće domišljatosti i vještine počinitelja s jedne strane, te naivnosti i pohlepe oštećenika s druge strane, ali i smanjenja učinkovitosti službi za otkrivanje i suzbijanje takve vrste kriminaliteta.

Provedenim istraživanjem kaznenih djela prijevара prijavljenih na području PU krapinsko-zagorske u 2017. i 2018. godini utvrđeno je kako je počinitelj kaznenog djela prijevара bio muškarac u dobi od 31. do 43. godine koji dolazi iz ruralnih područja Krapinsko-zagorske županije, nezaposlen je te nižeg socio-ekonomskog statusa. Prilikom počinjenja kaznenog djela prijevара počinitelj je djelovao samostalno, nije bio poznat žrtvi i već je ranije bio prijavljivan za kazneno djelo prijevара. S druge strane, žrtva kaznenog djela prijevара je muškarac u dobi od 57 do 69 godina koji živi na selu, zaposlen je i prosječnog životnog standarda koji je doveden u zabludu poradi plaćanja za proizvod ili uslugu koju mu je počinitelj trebao isporučiti ili obaviti, a što nije učinio, niti mu nije vratio novčana sredstva. Tom prilikom počinitelj je oštetio žrtvu za iznos između 1.000,00 kn i 60.000,00 kn.

PU krapinsko-zagorska nastoji preventivno djelovati kada su u pitanju kaznena djela protiv imovine te u sklopu rada Županijskog vijeća za prevenciju u lokalnoj zajednici provodi određene aktivnosti poput inicijative „Sigurno u zlatnim godinama“ namijenjene osobama starije životne dobi u sklopu koje se održavaju edukativna predavanja i radionice. Aktivnosti usmjerene prevenciji kaznenih djela prijevара nisu značajne s obzirom na zastupljenost tog kaznenog djela u usporedbi s drugim vrstama kriminaliteta, no i te aktivnosti koje se provode nisu u potpunosti prilagođene situaciji jer su orijentirane samo na jednu dobnu skupinu koja se prema provedenom istraživanju nije pokazala najčešćim oštećenikom. Stoga, nameće se potreba za temeljitom analizom prijevара i promjenom pristupa njihovoj prevenciji.

LITERATURA

1. Cvitanović, L. (2013). Kaznena djela protiv imovine. U: Derenčinović, D., ur., Posebni dio kaznenog prava: Prvo izdanje. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 171-213.
2. Goldštajn, A. (1991). *Trgovačko ugovorno pravo*. 4. izmijenjeno izdanje. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
3. Horvatić, Ž. (1998). *Osnove kriminologije*. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb.
4. Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18.
5. Klarić, P., Vedriš, M. (2008). *Građansko pravo*. XI. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Narodne novine, Zagreb.

6. Miladin, P. (2008). Šutnja i konkludentne radnje u obveznim odnosima. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58(4), str. 923.-995.
7. Milivojević, L. (2013). *Kazneno pravo za kriminaliste*. Odabrana poglavlja s primjerima iz prakse. Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb.
8. Ministarstvo unutarnjih poslova (2009). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2008. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2009/pregled_08.pdf (02. travnja 2019.).
9. Ministarstvo unutarnjih poslova (2010). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2009. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2010/godisnje_izvjescje_2009_prava_verzija.pdf (02. travnja 2019.).
10. Ministarstvo unutarnjih poslova (2011). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2010. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2011/statistika2010..pdf> (02. travnja 2019.).
11. Ministarstvo unutarnjih poslova (2012). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2011. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2012/pregled%202011.pdf> (02. travnja 2019.).
12. Ministarstvo unutarnjih poslova (2013). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2013/statistika2012.pdf> (02. travanj 2019.).
13. Ministarstvo unutarnjih poslova (2014). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2013. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2014/Statisticki%20preg2013_konacni%20prom_WEB.pdf (02. travnja 2019.).
14. Ministarstvo unutarnjih poslova (2015). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2014. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2014/Statisticki_pregled_2014.pdf (02. travnja 2019.).
15. Ministarstvo unutarnjih poslova (2016). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2015. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova..pdf (02. travnja 2019.).
16. Ministarstvo unutarnjih poslova (2017). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, dostupno na: [https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20\(3\).pdf](https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20(3).pdf) (02. travnja 2019.).
17. Ministarstvo unutarnjih poslova (2018). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2017. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf> (02. travnja 2019.).
18. Ministarstvo unutarnjih poslova (2019). Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf> (02. travnja 2019.).
19. Nikšić, S. (2012). *Imovina u građanskom pravu*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), str. 1599-1633.
20. Novoselec, P., Bojanić, I. (2007). Kaznena djela protiv imovine. U: Novoselec, P., ur., Posebni dio kaznenog prava: Prvo izdanje. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 215-246.
21. Policijska uprava brodsko-posavska (2019). *Informacija o stanju sigurnosti na području PU brodsko-posavske u deset mjeseci 2018. godine*, dostupno na: https://brodsko-posavska-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_BP/Statistika2018/10.mjeseci2018.pdf (15. travnja 2019.).

22. Policijska uprava istarska (2019). *Prikaz kaznenih djela općeg kriminaliteta*, dostupno na: <https://istarska-policija.gov.hr/UserDocsImages/2019/Opći%20kriminalitet.pdf> (15. travnja 2019.).
23. Policijska uprava karlovačka (2019). *Prikaz strukture i rasprostranjenosti kaznenih djela općeg kriminaliteta*, dostupno na: https://karlovacka-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_KA/Dokumenti/Statistika/2018/Prikaz%20strukture%20kaznenih%20djela.pdf (15. travnja 2019.).
24. Policijska uprava krapinsko-zagorska (2019). *Godišnje izvješće o stanju sigurnosti na području PU krapinsko-zagorske u 2018. godini*, dostupno na: https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_KZ/Vijesti%202019/godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20power%20point%202018.%20pptx.pdf (15. travnja 2019.).
25. Policijska uprava ličko-senjska (2019). *Struktura općeg kriminaliteta*, dostupno na: <https://licko-senjska-policija.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Prikaz%20stanja%20opceg%20kriminaliteta.pdf> (15. travnja 2019.).
26. Policijska uprava međimurska (2019). *Informacija o stanju sigurnosti na području Međimurske županije za 2018. godinu*, dostupno online: <https://medjimurska-policija.gov.hr/UserDocsImages/Statistika/2018/Informacija%20o%20stanju%20sigurnosti%20za%202018.%20godinu.pdf> (15. travnja 2019.).
27. Policijska uprava varaždinska (2019). *Izvješće o radu PU varaždinske za 2018. godinu*, dostupno na: https://varazdinska-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_V/Statistika/statistika2018.pdf (15. travnja 2019.).
28. PU virovitičko-podravska (2019). *Pregled kaznenih djela po članku i strukturi*, dostupno na: https://viroviticko-podravska-policija.gov.hr/UserDocsImages//PU_VP/statistika/2019//Pregled%20KD%20po%20C4%8Di.%20i%20struk.%20djela%20PU.pdf (15. travnja 2019.).
29. Policijska uprava zadarska (2019). *Godišnje izvješće o radu za 2018. godinu*, dostupno na: https://zadarska-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_ZD/GODISNJE%20IZVIJESCE%20%202018.pdf (15. travnja 2019.).
30. Policijska uprava zagrebačka (2019). *Izvješće o stanju i kretanju sigurnosnih pokazatelja u radu Policijske uprave zagrebačke u 2018. godini*, dostupno online: https://zagrebacka-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_ZG/statistika/PUZ-%20mediji%202018.pdf (15. travnja 2019.).
31. Sokanović, L., Orlović, A. (2017). *Oblici prijevare u Kaznenom zakonu*. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Zagreb, 24 (2), str. 583.-615.
32. Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18.).
33. <https://gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/prevencija-i-prijava-kaznenog-djela/najcesci-oblici-prijevare/1646> (05. travnja 2019.).
34. <http://www.kzz.hr/vijece-za-prevenciju-pocelo-rad-u-novom-sastavu> (09. svibnja 2019.).
35. <https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/vijesti-85/u-gradskim-drustvima-crvenog-kri-za-odrzane-radionice-sigurno-u-zlatnim-godinama/5100> (09. svibnja 2019.).
36. <https://krapinsko-zagorska-policija.gov.hr/policijske-postaje/87> (16. lipnja 2019.).
37. <http://www.kzz.hr/opcenito> (23. travnja 2019.).
38. Podaci iz internih evidencija Ministarstva unutarnjih poslova.
39. Podaci ustupljeni od Policijske uprave krapinsko-zagorske – Ured načelnika – Izvještajna analitika.

Summary

Goran Macenić, Mirjana Kondor-Langer, Anita Mamić

Research of Fraud Offences in the Police Administration Krapinsko-Zagorska

The paper presents the analysis of certain features of fraud offences in the Police Administration krapinsko-zagorska. State and trends of the reported and solved fraud offences, certain characteristics of the perpetrators and victims, material damage and certain aspects of criminal prosecution have been analysed. For this research annual statistical reviews of the basic safety indicators of the Ministry of the Interior, data from the internal records and data provided from the Department for analysis of the Police Administration krapinsko-zagorska were used. Research of fraud offences was conducted on a sample of 79 fraud offences committed in the Police Administration krapinsko-zagorska during the year 2017 and 2018. Considering the presented research results, this paper contributes to a better understanding of certain features of fraud offences in the Police Administration krapinsko-zagorska. However, also, indicates the need for additional reflection in designing and planning preventive activities which are undertaken to prevent fraud offences.

Keywords: fraud offence, Police Administration krapinsko-zagorska, state and trends, prevention.